
Zależności pomiędzy ideologią, doktryną, a programem partii politycznej

Zależności pomiędzy ideologią, doktryną, a programem partii politycznej

Zależność pomiędzy terminami ideologia, doktryna oraz program opiera się na zależności treściowej szerzej-węższej. Na wstępie należy zaznaczyć, iż przywołane nazwy nie są synonimami a różnica wynikająca z ich konotacji przekłada się na ich stosunki zakresowe. Innymi słowy, wychodząc od pojęcia ideologii, uszczegóławiamy jej znaczenie, aż dochodzimy do pojęcia programu. Przejścia pomiędzy definicjami nie sprowadzają się do wyodrębnienia podgrup lecz do przydania nowych cech. Stąd też żadna doktryna nie może być ideologią, ale może być przynależać do nurtu wyznaczonego przez niektóre aksjomaty ideologii.

Rozważania w niniejszym eseju poświęcone są ideologii, doktrynie i programowi o charakterze politycznym a zatem różnym zapatrywaniom na władzę w państwie. Należy jednak pamiętać, że są to terminy szersze, wybiegające znacznie poza myślenie o polityce.

A. Ideologia polityczna

Za ideologię polityczną może zostać przyjęty każda usystematyzowana rodzina poglądów, która sprowadza się do świadomego osiągnięcia określonego celu (celów) politycznego. Poszczególne elementy przytoczonej definicji powinny zostać bliżej zidentyfikowane.

Na ideologię składają się liczne poglądy (racje, przekonania): czy to o charakterze ściśle politycznym czy też religijnym, społecznym, biologicznym etc. Poglądy te nie muszą pochodzić od jednej osoby. Co więcej, jest to raczej rzadkie zjawisko. Ideologie dojrzewają, zmieniają się, obrastając w nowe poglądy. Natrafiając na reformatorów-ideologów, często uzyskują rozpoznawalny wymiar - stąd wiąże się je właśnie z tymi personami. I tak komunizm wiąże się z osobami Karola Marksa i Fryderyka Engelsa, choć powstał on na płaszczyźnie rozwijającego się od początku XIX wieku socjalizmu a osiągnął swoją kwintesencję dopiero pod wpływem Włodzimierza Lenina. Przyjęło się, że ideologia przyświeca grupie społecznej o sprzecznym z innymi grupami światopoglądzie.

Parafrazując Arystotelesa, można by rzec, że na początku ideologii także stoi zdziwienie. Jej genezą jest bowiem zapytanie o sens (istnienia? rządzenia?) a następnie próba jego wytłumaczenia za pomocą posiadanej wiedzy. Za pomocą ideologii jednostki próbują objaśnić prawa rządzące światem i na tej podstawie zaszczerpić je na płaszczyźnie politycznej. Elementami tego przedsięwzięcia są: określenie celu, określenie środków jego osiągnięcia oraz zasięg motywacji.

Cele, jakie przyświecają danej ideologii mogą być różnorakie. Od całkowicie pobożnych po skrajnie destrukcyjne. W kontekście politycznym jednak, cele muszą wyznaczać zależność pomiędzy grupą docelową (najczęściej wyznawcami ideologii) a pozostałymi jednostkami. Oczywistym jest, że w takim ujęciu grupa docelowa jest faworyzowana a ideologia zapewnia jej protekcję, wygodę lub decydujący wpływ na władzę. Cele o których mowa muszą zostać uznane za dopuszczalne. No i oczywiście muszą się dotyczyć przyszłości.

Do cech wyróżniających ideologię można zaliczyć m.in. jej kolektywny charakter co znaczy że związana jest z większą grupą jednostek. Jak zostało już wspomniane, ma ona charakter niesprzecznego systemu poglądów i życzeń, z których wynika określony cel, nierzadko przedstawiany w superlatywach. Co odróżnia ją od doktryny i programu to wysoki stopień ogólnikowości poglądów. Ideologia nie zakłada zakończenia i rozwiązania. Po akcie przejęcia władzy pojawiają się nowe wytyczne (realizacja zamierzeń za pomocą władzy, utrzymanie władzy etc.).

W doktrynie wyróżnia się dwie grupy ideologii: wstecznych i postępowych, w zależności do jakich wartości się odnoszą. Podział ten częściowo pokrywa się z wyróżnianiem ideologii prawicowych i lewicowych. Do pierwszej kategorii zalicza się m.in. konserwatyzm, nacjonalizm, społeczną naukę kościoła a do drugiej liberalizm, socjalizm czy komunizm.

B. Doktryna polityczna

Podobnie jak ideologia, doktryna polityczna zakłada uporządkowanie poglądów na życie polityczne (władzę) danej grupy społecznej. Przyjmuje się jednak, że konkretyzuje część przesłanek zawartych w ideologii, zawierając praktyczne i teoretyczne wskazania ich realizacji w określonej płaszczyźnie czasoprzestrzennej. Stąd też nazywa się ją instrumentem ideologii.

Doktryna bardziej szczegółowo traktuje zarówno o celach (zasięgu władzy, ustroju państwa, współżycie obywateli etc.) oraz o dopuszczalnych sposobach ich spełnienia. Jako zbiór, zawierający w sobie teorie i idee, może stanowić fundament koncepcji naukowych. Należy pamiętać jednak, że doktryna (analogicznie do ideologii) nie uzasadnia wszystkich swoich przesłanek (a zatem i wniosków), poprzestając na m.in. doświadczeniach reformatorów etc.

Wyróżnia się wiele doktryn, będących przedłużeniem ideologii (konserwatyzm, rewolucjonizm, liberalizm) oraz ich pochodnych m.in. agraryzm, elitaryzm, egalitaryzm czy wizja utopijna etc.

Od przytoczonego rozumienia terminu doktryna polityczna warto odróżnić ogół założeń politycznych danego państwa, wyrażony przez jednostkę (najczęściej przywódcę państwa) a dotyczący polityki wewnętrznej lub zewnętrznej tego państwa. Takie doktryny polityczne najczęściej nazywane są nazwiskami jednostek, które dokonały ich uzewnętrznienia. W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (USA), istnieje praktyka, iż w pierwszym orędziu prezydent zawiera wytyczne dla kraju na czas jego kadencji. Hasła te nierzadko uznawane były za doktryny polityczne np. doktryna Reagana.

C. Program polityczny

Ewolucję od ideologii przez doktrynę wieńczy pojęcie programu politycznego. Jest to najbardziej konkretny i praktyczny zespół postulatów i planów określonej grupy społecznej lub organizacji (najczęściej partii politycznej) dotyczący zagadnień nie tylko politycznych, ale i społecznych, gospodarczych czy kulturowych. System warunkujących się, planowych działań zakłada sposób przejęcia i utrzymania władzy.

Za pomocą programu politycznego konkretyzuje się założenia ideologii czy doktryny, przenosząc je na realia życia politycznego. W ten sposób program to już nie tylko teoria, ale teoria odnosząca się wprost do praktyki. Przyjęło się, że w ramach programu zawiera się informacje: Co? Kiedy? W jaki sposób należy coś zrobić? Nadal jednak są to tylko punkty programowe a nie zobowiązania.

Program polityczny kierowany jest do określonej grupy docelowej (adresatów) np. osób, które mają głosować na określone ugrupowanie polityczne. Punkty programowe, stanowiąc element gry politycznej, mogą być przejawione lub z założenia nie nadające się do spełnienia. Z racji, że członkowie partii politycznych nie są związani obietnicami wyborczymi, należy z ostrożnością podchodzić do ich obietnic.

Choć w teorii sposób przejęcia władzy może być zarówno pokojowy jak i rewolucyjny to w praktyce ustawodawstwo państw zwalcza programy o charakterze destrukcyjnym. W myśl art. 13 Konstytucji RP z 1997 r. zakazane jest istnienie partii politycznych odwołujących się do totalitaryzmu (nazizmu,

faszyzmu czy komunizmu), nienawiści rasowej i narodowościowej, stosowania przemocy w celu osiągnięcia władzy czy zakładających utajnienie struktur lub członkostwa.

Jasność i chwytliwość programu politycznego nierzadko decyduje o wyniku wyborów. Dlatego ugrupowania (i nie tylko) powinny dbać o dostępność ich postulatów, tym bardziej w dobie globalnej sieci. Na stronach www dostępne są programy polityczne partii aktualnie zasiadających w Parlamencie:

" Platformy Obywatelskiej <http://www.platforma.org/pl/program/>

" Prawa i Sprawiedliwości <http://www.pis.org.pl/doc.php?d=unit&id=144>

" Sojuszu Lewicy Demokratycznej <http://www.sld.org.pl/program>

" Polskiego Stronnictwa Ludowego <http://www.psl.org.pl/?p=dokumenty>

WOS : Historia : Język niemiecki : Język francuski : Kurs niemieckiego : Darmowy kurs WOS
Arkusze maturalne z WOS : Repetytorium z historii : Kurs francuskiego : Repetytorium WOS